

KISWAHILI NA VYOMBO VYA HABARI

Mhariri: S. A. K. Mlacha

Mchapishaji: Taasisi ya Uchunguzi wa Kiswahili, Chuo Kikuu cha Dar es Salaam

Mpitiaji: Edwin Semzaba

Hatimaye mabingwa wa Kiswahili, waandishi na watangazaji wa habari wamekuna bongo zao na kutoa kitabu muhimu kwa kila mwandishi wa habari katika matumizi ya lugha ya Kiswahili. Mada kumi na tatu zilizomo kwenye kitabu hiki cha kurasa 139 zimeweka umuhimu wa uhusiano baina ya lugha na vyombo vya habari.

Vyombo vya habari vina mchango mkubwa katika kukikuza, kukiendeleza na kukisambaza Kiswahili. Wandishi wa kitabu hiki licha ya kuonyesha uhusiano wa lugha na vyombo vya habari wameyaainisha matatizo yaliyopo na kutoa kasoro zilizojitokeza.

Jukumu la vyombo vya habari kufikisha ujumbe kwa hadhira kubwa sio dogo. Kuweza kufikisha ujumbe kwa hadhira ambayo ni ya mchanganyiko wa watu tofauti na ujumbe wenyewe ukiwa wa aina tofauti kutoka kwenye nyanja tofauti za maisha ni kazi nzito na muhimu. Hali hii inavifanya vyombo vya habari viwe na aina ya lugha ambayo inawasilisha ujumbe unaokusudiwa kwa walengwa. Hivyo ni muhimu kwa waandishi na watangazaji wa habari hizo wawe na zana za lugha, kama vile zana za kiisimu na kifasihi.

H.J.M.Mwansoko katika mada yake ya *Dhima ya Vyombo vya Habari katika Ukuzaji, Usanifishaji na Uenezaji wa Istilahi* anaviangalia vyombo vya habari na wataalamu wa habari na kuonyesha jinsi vyombo hivyo vinavyoweza kutumika ili kueneza istilahi tofauti. Pia anaonyesha ni kwa namna gani vyombo hivyo vinaweza kuchangia katika usanifishaji wa istilahi. Mwansoko anaonyesha kuwa kuna tatizo la vyombo vya habari, wakati mwingine, kutotumia istilahi ambazo zipo tayari.

G. S. Makunja naye katika makala yake *Sarufi na msamiati wa Kiswahili katika vyombo vya Habari* anatoa kasoro nyingine inayofanywa na vyombo vya habari ambayo ni makosa ya kiisimu na msamiati. Vyombo vya habari vinasisitizwa kuona umuhimu wa kuzingatia maneno na kuacha kuchangia katika matumizi mabaya ya maneno. M.Sekela anajadili *Kiswahili katika muziki wa Tanzania* na kusema kuwa maendeleo ya Kiswahili nchini yameenda sambamba na maendeleo ya muziki kwa sababu mipango yote ya maendeleo nchini huenezwa pamoja na njia zingine kwa kutumia muziki. Na anataka kuona mchango huu na kuzidi kuupa kipaumbele. K.S.Dadi katika *Dhima ya vyombo vya Habari katika matumizi ya Msamiati* analijadili tatizo la msamiati na anasisitiza umuhimu wa matumizi makini ya msamiati ambao umepata ithibati ya BAKITA au TUKI. Dadi

anasisitiza kuwa watangazaji waweke msisitizo kwenye matamshi ya maneno kwani anaviona vyombo vya habari kama waalimu.

A. Idarous katika makala yake ya *Tafsiri katika Vyombo vya Habari Tanzania* anaongelea umuhimu wa kipengele cha utaalumu wa tafsiri kwani ni kipengele muhimu katika utangazaji na uandishi wa habari. Idarous anasisitiza umuhimu wa wanahabari kupatiwa mafunzo ya tafsiri na kwamba waweke mkazo wa kuwa wajuzi wa lugha na wajitahidi kujiendeleza. Mada ya C. M. T. Bwenge, *Dhima ya Kamusi ya Kiswahili Sanifu* katika *Vyombo vya Habari* inatoa jibu kwa namna gani mwandishi anaweza kujiendeleza. Njia mojawapo anayoitoa mwandika makala ni kutumia Kamusi, kama vile Kamusi ya Kiswahili Sanifu - Toleo jipya ambalo karibu litatoka. Na hivi karibuni Taasisi ya Uchunguzi wa Kiswahili inatoa Kamusi ya Kiingereza-Kiswahili ya kurasa zaidi ya mia nane. Hii ni zana mojawapo ambayo inaweza kumfanya mwandishi wa habari aweze kuchambua na kusambaza habari zake kwa uhakika zaidi.

S.A.K. Mlacha katika kazi yake, *Vyombo vya Habari na Usambazaji wa Fasihi* anavilinganisha vyombo vya habari na fasihi ya jamii kutokana na jukumu linalolingana la kuielimisha na kuiburudisha jamii. Anasema uhusiano huo wa kutegemeana unakuzwa zaidi kupitia kwenye lugha ya Kiswahili. Vyombo vya habari, anaandika Mlacha, huweza kusambaza fasihi nje ya mipaka ya nchi moja. Anakiangalia chombo cha radio kwa kina kutokana na kutoa mchango mkubwa katika usambazaji wa Fasihi. Radio ina hadhira kubwa kuliko vyombo vingine vya habari kama vile magazeti na televisheni. N. Saleh na A. Kasisa katika mada yao ya *Usambazaji wa Kiswahili Zaire* wanaonyesha kuwa vyombo vya habari husaidia kusambaza fasihi nje ya mipaka ya nchi husika. F. Mpiranya katika *Kiswahili katika Vyombo vya Habari Rwanda* anaonyesha jinsi Wizara ya Elimu Rwanda iliyofanikiwa kukitumia Kiswahili shuleni na vyaoni. C.C. Rweyemamu, *Somo la Kiswahili katika Chuo cha Uandishi wa Habari* anaonyesha kuwa uandishi wa habari ni kujua lugha na kuwa bila lugha haiwezekani kuwa na uandishi wa habari. E. Rukiramakuba katika mada yake ya *Mwanga na Maendeleo ya Kiswahili Rwanda* anaonyesha jinsi jarida la Mwanga linavyotimiza lengo la kupanua elimu na eneo la matumizi ya Kiswahili. Pia H. Mzee katika mada yake ya *Uhuru na Mzalendo katika Kuendeleza na Kukuza Kiswahili* anaelezea jinsi mchango wa magazeti ulivyo katika kukipanua Kiswahili akijibana kwenye magazeti hayo mawili.

Hivi sasa uliopo vyombo vya habari vimeshamiri mno; jambo ambalo linasababisha pia wingi wa waandishi na watangazaji na pia ushindani. Njia moja ya msingi ya kuweza kuwa mwanahabari bora ni kuwa na utaalumu wa lugha. Hata hivyo wengi wa Wanahabari hawana nyenzo hiyo muhimu. Maelezo na maelekezo ya Wataalamu kwenye kitabu hiki ni mchango na njia mojawapo kati ya njia za kusaidia kuirekebisha hali hiyo.

Kitabu hiki ni zana kubwa sio tu kwa Wanahabari wanaotumia Kiswahili bali pia kwa wanafunzi wa lugha, fasihi na uandishi na utangazaji habari.